

Müasir dövrdə sivilizasiyalararası münasibətlər beynəlxalq təhlükəsizlik və sabit inkişaf baxımından xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. “Soyuq müharibə”nin başa çatmasından sonra ideoloji mübarizənin daha çox məhz bu müstəviyə keçməsi məsələyə diqqəti daha da artırır. Xüsusilə də “sivilizasiyaların toqquşması” və bu toqquşmanın da əsasən dini müstəvidə baş verəcəyinə dair ürekaçmayan proqnozların verilməsi və müxtəlif təhlillərin aparılması beynəlxalq miqyaslı müxtəlif forumların əsas mövzusunə çevrilmişdir.

Bakıda uğurla keçirilmiş Dünya dini liderlərinin II Bakı sammitində bəşəriyyəti narahat edən bəzi qlobal problemlər müzakirə olundu, beynəlxalq ictimaiyyətə bir sıra mühüm ismarıclar göndərildi. Bakı sammitinin Azərbaycanca keçirilməsi ölkəmizin beynəlxalq nüfuzunun artmasını bir daha təsdiqləməklə yanaşı, həm də dövlətimizin dünyada sülhün və sabitliyin təmin edilməsinə yüksək dəyər verdiyini təsdiqlədi.

Azərbaycan daha bir tədbirə – Dünya dini liderlərinin II Bakı sammitinə evsahibliyi etdi. Dünya ictimaiyyətini narahat edən problemlərin fonunda belə bir tədbirin keçirilməsi olduqca əlamətdar hadisə kimi xarici mediada, beynəlxalq əhəmiyyətli tribunallarda hələ uzun illər xatırlanacaq, sammitdə səsləndirilmiş ideyalar və təkliflər müzakirə mövzusu olaraq qalacaq. Bu da təbiidir, çünki bəşəriyyətin sabit gələcəyinin təmini işinə öz töhfələrini verən dinlərarası dialoqun aparılması günün tələbidir və hamını maraqlandırır. Dinlərarası dialoqun təşviqinə və inkişafına güclü təkan verən Azərbaycan dövlətinin də bu sahəyə yüksək diqqət ayırması və dialoqun qlobal status almasına nail olması, rəsmi Bakının dinc birgəyaşayış kimi fundamental dəyərə yüksək qiymət verməsi, əlbəttə ki, beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən təqdir edilir. Əslində, belə tədbirlərin Bakıda keçirilməsi artıq heç kimdə təəccüb doğurmur. Ona görə ki, uzun əsrlərboyu müxtəlif sivilizasiya nümayəndələri Azərbaycanda tolerantlıq şəraitində yanaşı yaşayırlar. Milli və dini dözümlülüyə böyük önəm verilən Azərbaycanın belə nadir xüsusiyyətə malik olması dünyanın dini-mənəvi nəbzinin vurduğu məkana çevrilməsində əhəmiyyətli rol oynayır.

Bakı sammiti öz proqramının zənginliyi və hətta unikalılığı ilə yadda qaldı. Belə ki, ikigünlük sammitdə “Multikulturalizm, tolerantlıq və dinlərarası həmrəyliyin təşviqində Azərbaycan dövlətinin nümunəvi rolu”, “Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin dini rəhbər və ictimai xadim kimi sivilizasiyalararası və dinlərarası əməkdaşlığın inkişafına

Azərbaycan sivilizasiyalararası mərkəz kimi dünyada öz statusunu gücləndirir

töhfəsi”, “Dini liderlər terrorizm, təcavüzkarlıq, ksenofobiya, islamofobiya, antisemitizm və xristianofobiya əleyhinə”, “Qadın və uşaq haqlarının qorunması, gənclərin maarifləndirilməsində dini liderlərin, dövlət, elm və ictimai xadimlərin birgə fəaliyyətinin əhəmiyyəti” mövzuları ətrafında müzakirələr aparıldı. Yüksək təmsilçilik səviyyəsi ilə seçilən Bakı sammitinin işinə dünya miqyasında böyük nüfuz sahibi olan şəxsiyyətlər qatıldılar. Sammitdə din xadimləri bir çox vacib məsələləri – dünyada dinə olan münasibəti, dindən siyasi məqsədlər üçün istifadə edilməsinə yol verilməməsinə, ən əsası isə dinin bu gün bəşəriyyət qarşısında duran problemlərin həllində oynaya biləcəyi rolları ciddi şəkildə müzakirə etdilər. Müxtəlif dini konfessiya və təriqət liderlərinin, din xadimlərinin və beynəlxalq təşkilatların nümayəndələrinin iştirakı ilə keçirilən II Bakı sammiti Bakı

Bəyannaməsinin qəbulu ilə başa çatdı.

Yekun sənəddə Azərbaycanın beynəlxalq əməkdaşlığın inkişafına, din-dövlət münasibətlərinin formalaşmasına, sivilizasiyalararası və dinlərarası əlaqələrin möhkəmləndirilməsinə, müxtəlif milli-mədəni dəyərlərin və multikulturalizm ənənələrinin qorunmasına mühüm önəm verdiyi xüsusi vurğulandı. Dünya ictimaiyyəti Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həll olunmasına dəstək verməyə çağırıldı. Bundan başqa, sənəddə Prezident İlham Əliyevin Dünya dini liderlərinin II Bakı sammitinin və Qafqaz Müsəlmanları İdarəsinin sədri, Şeyxülislam Allahşükür Paşazadənin anadan olmasının 70, şeyxülislamlıq fəaliyyətinin 40 illik yubiley tədbirlərinin keçirilməsi barədə qərarları, habelə II Bakı sammitində iştirakı və dərin məzmunlu çıxışı yüksək dəyərləndirildi. Prezidentin təşəbbüsü ilə başlanan və həyata keçirilən “Bakı prosesi”, “Multikulturalizm” və “İslam Həmrəyliyi”

illəri çərçivəsində təşkil olunmuş beynəlxalq tədbirlərin əhəmiyyəti, o cümlədən Dünya dini liderlərinin I Bakı sammitinin, habelə, Bakı Beynəlxalq Dinlərarası və Sivilizasiyalararası Əməkdaşlıq Mərkəzinin müxtəlif mədəniyyətlər və dinlər arasında əlaqələrin genişlənməsinə, qarşılıqlı etimad mühitinin yaradılması işinə töhfələri qeyd edildi.

Bəyannamədə dövlətlər, Birləşmiş Millətlər Təşkilatı, digər beynəlxalq və regional və ictimai təşkilatlar, dini liderlər sivilizasiyalararası və dinlərarası qarşılıqlı anlaşmanın və əməkdaşlığın təşviq edilməsini və gücləndirilməsini davam etdirməyə, terrorizmin və insanlığa qarşı cinayətlərin din adı ilə bağlanması, ayrı-seçkiliyə, ksenofobiya, islamofobiya, antisemitizm, xristianofobiya zəminində törədilən terror aktları və digər xüsusilə ağır cinayətlərin qarşısının alınması üçün təsirli tədbirlər görməyə, hər hansı terror aktını bütün dinlərə qarşı törədilmiş terror aktı kimi

qiymətləndirməyə, terrorçuların öz məkrli niyyətləri naminə dinlərin müqəddəs dəyərlərindən istifadə etməsi cəhdlərinin qarşısının alınmasına çağırılır. Dünya dini liderlərinin II Bakı sammitində irəli sürülən, Azərbaycan tərəfinin 2020-ci ildə Bakıda “Media və sosial şəbəkələrdə nifrətə çağırışlara qarşı mübarizədə dini liderlərin və siyasi xadimlərin birgə fəaliyyəti” mövzusunda BMT, KAİCİİD və Bakı Beynəlxalq Dinlərarası və Sivilizasiyalararası Əməkdaşlıq Mərkəzinin həmtəşkilatçılığı ilə beynəlxalq konfransın keçirilməsi təşəbbüsü alqışlandı.

Əlbəttə ki, Bakı sammitinin yekun sənədi diqqətəlayiq məqamları ilə nəinki dünyanın dini cameəsində, habelə elmi və ictimai kuluarlarında hələ uzun müddət xatırlanacaq. Bu, təbii ki, yekun sənəddə dünyanı narahat edən əsas problemlərin həlli yönündə konkret təkliflərin yer almasından irəli gəlir. 56 ölkədən olan xristian, müsəlman, yəhudi, buddist və induist dinlərinin

rəhbərləri və təmsilçilərinin imzaladığı Yekun sənəddə qloballaşmanın fəsadları, yeni informasiya texnologiyalarından məkrli məqsədlər üçün istifadə, iqtisadi böhranın mənəvi aspektləri, ətraf mühitin qorunması, dünya-nı lərzəyə gətirən terrorizm və narkomaniya bəlası, din adından sui-istifadə və s. kimi geniş spektrli məsələlərə din xadimlərinin yanaşması öz əksini tapdı. Önemli məqamlardan biri Yekun sənəddə din xadimlərinin dünyanın düzəni ilə bağlı fikirləri oldu: “Biz elə bir dünya düzəninə səsləyirik ki, hər bir ölkə öz ərazi bütövlüyünü qorusun. Eyni zamanda, hər bir xalq azad şəkildə, heç bir maneə olmadan inkişaf etməli, öz taleyi ilə bağlı bütün beynəlxalq qərarların qəbulunda adekvat iştirak etməlidir. Meydana çıxan münaqişələr, bu münaqişəyə cəlb olunmuş bütün tərəflərin maraqları nəzərə alınmaqla, beynəlxalq birlik

tərəfindən qəbul olunan norma və prinsiplər əsasında ədalətli həllini tapmalıdır” (Bakı sammitinin Yekun sənədindən).

Dinlərarası əməkdaşlığı bütün səviyyələrdə və bütün formatlarda inkişaf etdirməyə çağıran dünyanın dini liderləri bu prosesin alternativli olmadığını, dövlətlər və xalqlar arasında sülhün dəstəklənməsi üçün qüvvələri daxilində əllərindən gələni etməyin zəruriliyini xüsusi vurğuladılar.

Mütəxəssislər belə beynəlxalq tədbirin Bakıda təşkil edilməsini ölkəmizin dini problemlərin həlli istiqamətində atdığı ən önəmli addımlardan biri hesab edirlər. Dünya dini liderlərinin II Bakı sammitinin Azərbaycanın müxtəlif mədəniyyətlər və dinlər arasında əlaqələrin genişlənməsinə, qarşılıqlı etimad mühitinin yaradılması işinə verdiyi töhfələrin məntiqi davamı kimi də qiymətləndirilir. Siyasi analitiklər Azərbaycanda uğurlu inkişafın, sabitliyin bərqərar olması istiqamətində atılmış bütün addımların arxasında dini və milli

dözümlülük, tolerantlıq və multikultural dəyərlərin dayandığını önə çəkir və belə əlverişli mühitin formalaşmasında Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin misilsiz rol oynadığını vurğulayırlar. Ölkə başçısının sammitdə nitqi zamanı qaldırdığı məsələlərin və tövsiyələrin dünya dövlətlərinin, beynəlxalq və regional təşkilatların dini ayrı-seçkiliyə yol verməməsi, ksenofobiya, islamofobiya, antisemitizmə qarşı birgə mübarizənin aparılması, dindən siyasi məqsədlər üçün istifadə edilməməsi, münaqişələrə dini don geyindirilməməsi, münaqişə zamanı tarixi-dini abidələrin dağıdılmaması və belə halların qarşısının alınması, ənənəvi dəyərlərin təbliğ edilməsi istiqamətində səylərin birləşdirilməsi baxımından əhəmiyyətli olacağı bildirilir.

Bir sözlə, belə mötəbər tədbirlərin keçirilməsi həm Azərbaycanın beynəlxalq aləmdə nüfuzunu artırır, həm də ölkəmizin həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması üçün əlverişli imkanlar yaradır. Dünyəvi dövlət olan Azərbaycanda dövlət-din münasibətləri mövcud qanunvericiliyə uyğun şəkildə tənzimlənir və ölkəmizdə mövcud olan bütün dinlərin nümayəndələrinə qarşı dözümlülük və tolerantlıq nümayiş olunur. Dövlət bütün dini qurumların hər birinə lazımı kömək, o cümlədən maliyyə dəstəyi göstərir. Dövlətimizin bütün dinlərə göstərdiyi bərabər münasibət, öz növbəsində, dinlərarası münasibətlərin təkmilləşməsinə, daha dəqiq desək, bu münasibətlərin qarşılıqlı hörmət və əməkdaşlıq əsasında qurulmasına səbəb olur. Ulu öndər Heydər Əliyevin əsasını qoyduğu bu siyasətin Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsi nəticəsində Azərbaycanda bütün xalqların və dinlərin nümayəndələrinin təhlükəsizliyi, dini etiqad azadlığı yüksək səviyyədə təmin edilir. Buna görə də, bəşəriyyətin sabahı naminə dinlərarası dialoq işinə məxsusi töhfə vermək baxımından II Bakı sammitinin əhəmiyyətinin qarşıdakı illərdə də özünü göstərəcəyi və Azərbaycanın dini-mənəvi mərkəz kimi statusunun bundan sonra da güclənəcəyi şübhə doğurmur.

Səbuhi MƏMMƏDOV,
“Xalq qəzeti”